

CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ'NÜN İLK YURT GEZİSİ VE YANKILARI

Ahmet GÜLEN*

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin modernleşme çağından beri devleti yönetenler yurt içi seyahatlere çıkarak halka aracısız görüşmeye ve onların sorunlarını ilk ağızdan dinleyerek çözüm üretmeye çabalamışlardır. Cumhuriyetin kuruluşundan hemen önce Millî Mücadele'nin lideri Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da gezilere çıkarak halkla görüşmelerde bulunmuş ve bu geleneği 1923 yılında Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra da devam ettirmiştir. 1938 yılında genç Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet yönetiminde önemli değişime sahne olmuş ve kurucu lider Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra yerine İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilmiştir. II. Dünya Savaşı tehdidinin günden güne arttığı bir dönemde devletin başına geçen İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı olumlu karşılanmış, Mustafa Kemal Atatürk'le uzun yıllar beraber çalışması bir anlamda devletin sürekliliği açısından bir teminat olarak değerlendirilmiştir. İnönü, Cumhurbaşkanı seçilmesinden kısa bir süre sonra ilk yurt içi seyahatini Karadeniz bölgesine düzenlemiştir. Başbakanlıktan ayrılmadan önce planladığı ve görevden ayrılmasından sonra gerçekleştiremediği Kastamonu'dan seyahatine başlayan İnönü, Zonguldak'tan Karabük'e, Çankırı'dan Bartın'a kadar uğradığı bölgelerde halkın dertleri ve şikâyetleriyle ilgilenmiştir. Bu çalışmada Atatürk'ün ölümünü takip eden günlerde yapılan bu seyahatte aynı zamanda bir büyük liderin ardından yerine geçen İnönü'nün halk tarafından nasıl algılandığı ve halkın yeni Cumhurbaşkanı'ndan beklentilerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bartın, Cumhurbaşkanlığı, Çankırı, İsmet İnönü, Karabük, Kastamonu, Savarona, Zonguldak.

* Dr. Öğr. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, ahmet.gulen@deu.edu.tr, (ORCID: 0000-0002-6585-0212).

PRESIDENT İSMET İNÖNÜ'S FIRST NATIONWIDE TRIP AND ITS ECHOES

ABSTRACT

Since the modernization period of the Ottoman Empire, the rulers of the state have gone on domestic trips and tried to negotiate with people without intervention and found solutions by listening them directly. Just before the foundation of the Republic, Mustafa Kemal Pasha, the leader of the National Struggle, made trips to Anatolia and held meetings with the public, and continued this tradition after his election as President in 1923. The year, 1938 witnessed significant changes in the administration of the young Republic of Turkey and İsmet İnönü was elected as president after the death of the founding leader, Mustafa Kemal Atatürk. During the period in which the threat of World War II increased, the presidency of İsmet İnönü was welcomed thanks to the collaboration and co works he had with Mustafa Kemal for a long time and it was considered as a guarantee for the continuity of the state. İnönü organized his first domestic trip to the Black Sea region shortly after his election as President. İnönü, who started his journey from Kastamonu which he had planned and could not made before leaving the Prime Ministry, was concerned with the problems and complaints of the people in the regions while visiting Zonguldak, Karabük, Çankırı and Bartın. In this study, it was aimed to reveal how İnönü was perceived as the successor president by the people after the great leader Atatürk's death. this study also aims to reveal the expectations of the people from the new President, İsmet İnönü.

Keywords: *Bartın, Çankırı, İsmet İnönü, Karabük, Kastamonu, Presidency, Savarona, Zonguldak.*

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Türkiye Cumhuriyeti'ne devleti yönetenler daima halkla temas aramışlar ve zaman zaman halkın içine girerek onların sorunları hakkında doğrudan doğruya bilgi edinme fırsatı elde etmişlerdir. Cumhuriyet öncesi dönemde Osmanlı padişahları genellikle "tebdil gezmek" olarak tanımlanan şekilde kıyafet değiştirerek aracısız bir şekilde halkın durumunu öğrenmeye çalışmışlardır.¹ Ancak padişahlar sadece halkın ihtiyaçlarına dair bilgi almak amacıyla tebdil gezmemişler, aynı zamanda uygulamaya koydukları yasaklara uyulup uyulmadığını denetlemeye de çabalamışlardır.² Padişahlar tarafından tebdil gezerek

¹ Midhat Sertoğlu, **Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi**, İskit Yayınevi, İstanbul, 1958, s. 308.

² IV. Murad, uygulamaya koyduğu pek çok yasağa halkın uyup uymadıklarını tebdil gezerek bizzat denetlemişti. Örneğin geceleri fenersiz sokağa çıkma yasağına uymayan bir cami

yapılan bu tür denetimler ağırlıklı olarak merkezle yani İstanbul ile sınırlı kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme çağında padişahlar İstanbul haricinde kalan yerlere düzenledikleri gezilerle taşradaki halkın hangi sorunlarla karşı karşıya bulunduğunu görme ve sorunları doğrudan doğruya halktan öğrenme fırsatı elde etmişlerdir. 19. yüzyılda II. Mahmud ve Abdülmecid yurt içi gezileri yapmışlar, Abdülaziz ise -Osmanlı'nın uzak eyaleti- Mısır'a kadar gitmiştir. Abdülaziz'den sonraki dönemde 33 yıl başta kalan II. Abdülhamit yurt içi gezisine çıkmamış, ondan sonra tahta geçen V. Mehmet Reşat da Edirne ve Bursa gibi eski başkentleri ziyaret etmiş ve 1911 yılı başlarında kararlaştırıldığı üzere Rumeli'ye bir seyahate çıkmıştır.³

19. yüzyılda yaptığı reformların öncüsü sayılan II. Mahmut, Osmanlı İmparatorluğu'nda Başkent İstanbul'un dışına çıkarak halkla doğrudan temas kuran ve dertlerini dinleyen ilk padişaktır.⁴ Sultan Abdülmecid ise Tanzimat reformlarının ne kadar uygulanabildiğini yerinde görmek amacıyla 1846 yılı Mayıs ayında Rumeli'ye bir seyahate çıkmış ve seyahat boyunca huzuruna kabul ettiği memurlar, meclis üyeleri, muhtar, müftü, mal müdürü gibi yetkililere Tanzimat Fermanı'nda belirtilen reformlara uyulması konusunda direktifler vermiştir.⁵ Abdülaziz de saltanatının başlangıcında İzmit tersaneleri, Gemlik ve Bursa'yı yaptığı gezilerden sonra gazetelere verilen resmî tebliğde de belirtildiği üzere Mısır'a bir geziye çıkmış ve burada kumaş fabrikalarını, dökümhaneleri gezmiştir.⁶ Osmanlı döneminde yurt içi tetkik seyahatine çıkan son padişah Sultan V. Mehmet Reşat olmuştur. 1911 yaz aylarında Rumeli'ye giden Sultan Reşat, Selanik ve Üsküp'te halkla görüşmüş, ayrıca ulema, belediye yetkilileri, İttihat ve Terakki delegeleri ve konsoloslarla bir araya gelmiş, Piriştine ve Makedonya'da da çeşitli temaslarda bulunmuştur.⁷

Cumhuriyet döneminde de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ten günümüze kadar zaman zaman yurt içinde inceleme gezilerine çıkmışlar ve halkın sorunlarıyla yakından meşgul olmuşlardır. Atatürk'ün yurt içi seyahatlerinin bir amacı da "inkılâp hareketlerini bizzat millete

imamının oğlunu bu nedenle idam ettirmişti. Reşat Ekrem Koçu, **Tarihimize Garip Vakalar**, Varlık Yayınları, İstanbul, 3.bs., 1971, s. 87.

³ İlber Ortaylı, "Tanzimat Devri ve Sonrası İdari Teşkilât", **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, (Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), IRCICA, İstanbul, 1994, s. 305., Mevlüt Çelebi, **Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati**, Akademi Kitabevi, İzmir, 1999, s. 7.

⁴ Fuat Andıç, **Bir Padişah Portresi: II. Mahmud**, Hitabevi Yayınları, Ankara, 2014, s. 114.

⁵ Erdoğan Keleş, **Sultan Abdülmecid'in Rumeli Seyahati**, Birleşik Yayınevi, Ankara, 2011, ss. 17 ve 95.

⁶ Ali Kemalî, **Sultan Aziz'in Mısır ve Avrupa Seyahati**, Ahmet Saitoğlu Kitabevi, İstanbul, 1944, s. 3-10-30.

⁷ **Mufassal Osmanlı Tarihi Cilt 6**, Güven Yayınevi, İstanbul, 1972, ss. 3467-3468.

anlatmak ve tepkiler ışığında yeni inkılâp hamlelerine yönelmekti.”⁸ Atatürk, bu amaçla daha Millî Mücadele’nin askerî safhası biter bitmez Anadolu’da gezilere başlamış ve 1922 Ekim ayında zafer sonrası ilk inceleme gezisinde Bursa’ya gelmiştir.⁹ Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhurbaşkanlığı makamına seçilen Mustafa Kemal Atatürk, 1938 yılına dek gezilerini sürdürmüştü ve O’nun ölümünden sonra yerine uzun yıllar yakın mesai arkadaşlığı yaptığı İsmet İnönü, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Cumhurbaşkanı seçilmiştir.¹⁰ Atatürk’ün yakın çevresinden gazeteci yazar Yunus Nadi, İnönü’nün Atatürk’le ilişkilerine vurgu yaptığı değerlendirmesinde; “*Hayatında kalbinin en samimi hürmet ve muhabbet kabiliyetini üzerinde teksif ettiği Aziz Büyüğünü kaybetmekle pek mahzun ve mükedder olan İsmet İnönü, şimdi bu hürmet ve muhabbeti Türkiye Devlet Reisliğini Atatürk’ün şan ve şiarına layık bir surette ifa ederek de göstermeğe davet edilmiş bulunuyor...*” yorumunu yapmıştır.¹¹ Ünlü gazeteci Ali Naci Karacan’ın değerlendirmesine göre İnönü’nün Cumhurbaşkanı seçilmesi, “Atatürk’ten sonra onun eserini koruyacak en iyi kişinin [seçilmesidir.]”¹² Basında ve kamuoyunda Cumhurbaşkanı seçilmesi olumlu karşılanan ve Atatürk’ün kaybının meydana getirdiği büyük boşluğu doldurması beklenen İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığı döneminde sık sık yurt içi seyahatlerine çıkacaktır. İsmet İnönü, 1938-1950 arası dönemi kapsayan Cumhurbaşkanlığı süresince toplam 144 yurt içi seyahatte 188 farklı bölgeye uğramıştır.¹³ İnönü’nün ilk yurt içi seyahati Cumhurbaşkanı seçildikten yaklaşık bir ay sonra Kastamonu başta olmak üzere Karadeniz vilâyetlerine yapılmıştır.

İsmet İnönü’nün Kastamonu’ya Yaptığı Ziyaret ve Temasları

Atatürk’ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü, yeni dönemde görevinden istifa eden Başbakan Celâl Bayar’ı yeniden kabineyi

⁸ Özer Küpeli, “Atatürk’ün Bursa Gezileri ve Halkla İlişkileri”, **Az Bilinen Yönleriyle Atatürk** (Ed. Necmi Ülker), Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, İzmir, 2007, ss. 123-124.

⁹ Mehmet Önder, **Atatürk’le Adım Adım Türkiye**, Kültür Ofset Araştırma Yayınları, Ankara, 1984, s. 83.

¹⁰ “İsmet İnönü ittifakla ve alkışlarla Cü[u]mhurbaşkanı seçildi”, **Ulus**, 11 Senteşrin 1938, s. 1., Hikmet Özdemir, **Atatürk’ten Günümüze Cumhurbaşkanları Seçimleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 120., Hikmet Bilâ, **CHP: 1919-2009**, Doğan Kitap, İstanbul, 4.bs., 2008, s. 75.

¹¹ Yunus Nadi: “Atatürk ve İnönü”, **Cumhuriyet**, 12 İkinciteşrin 1938, s. 1.

¹² **İsmet İnönü’ye Armağan**, (Yay. Haz. Rahmi Kumaş), Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları, Ankara, 1999, s. 259.

¹³ **Cumhurbaşkanlığı Tarihi: 1923-2005**, Cumhurbaşkanlığı, Ankara, 2. bs., 2006, s. 329.

kurmakla görevlendirmiştir.¹⁴ İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığı makamına seçildikten yaklaşık üç hafta sonra da ilk yurt içi gezisine çıkmıştır. Gezide İnönü'nün ilk uğrayacağı yer Kastamonu olarak belirlenmişti.¹⁵ İnönü'nün ilk olarak bu kenti seçişi iki nedene bağlanmıştır. İlkine göre 1937'de Başbakanlık vazifesinden ayrıldığı sıralarda¹⁶ Kastamonu seyahatine hazırlanan İnönü, görev değişimi nedeniyle bu kente gidememişti.¹⁷ İkinci olarak ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Kastamonu İl Kongresi'ne de katılacak Cumhurbaşkanı'nın burada bir konuşma yapması da planlanmıştı.¹⁸ İsmet İnönü, geziye çıkmadan önce Kastamonu Valisi Avni Doğan ile Ankara'da seyahatine dair bir görüşme yapmıştır. Görüşmede Cumhurbaşkanı İnönü'nün sorusu üzerine düşüncelerini açıklayan Vali Avni Doğan, bu tür seyahatlerde önceden seçilmiş insanlarla devlet büyüklerini temas ettirdiklerini; ancak kendisinin halkla Cumhurbaşkanı'nın doğrudan temasını sağlayacağını ve bu sayede şikâyet ve dileklerin doğrudan doğruya dile getirilebileceğini ifade etmiştir.¹⁹

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün programı, yol güzergâhı ve kullanacağı vasıtalarla ilgili haberlere göre trenle Ankara'dan hareket ettikten sonra Filyos-Irmak hattı üzerindeki Eskipazar istasyonunda inilerek otomobille Kastamonu'ya devam edilecekti.²⁰ Kastamonu'dan sonra Cumhurbaşkanı'nın İnebolu, denizyoluyla Zonguldak ve Karabük'e geçerek burada çeşitli incelemelerde bulunacağı bildirilmiştir.²¹ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, ilk yurt içi gezisi için 5 Aralık 1938 akşamı Ankara'dan trenle hareket etmiştir. İnönü'nün hareket öncesinde "Seyahatten iyi havadisler ile döneceğim" dediği kaydedilmiştir.²² İstasyonda TBMM Başkanı Abdülhalik Renda, Başbakan Celâl Bayar başta olmak üzere kalabalık bir grup

¹⁴ Şerafettin Turan, **İsmet İnönü: Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 131.

¹⁵ "Reisicumhur Kastamonu vilâyetinde ufak bir seyahate çıkacaklardır", **Ulus**, 4 İlkânun 1938, s. 1.

¹⁶ İnönü, Atatürk ile aralarında meydana gelen fikir ayrılıklarının bir neticesi olarak Başbakanlıktan çekildiğini açıklamıştır. **İnönü, Atatürk'ü Anlatıyor**, (Haz. Abdi İpekçi) Cem Kitabevi, İstanbul, 1968, s. 12.

¹⁷ İnönü'nün Özel Kalem Müdürlüğü'nde bulunan Haldun Derin de Kastamonu ziyaretini aslında bir sene önce kararlaştırıldığını kaydetmiştir. Haldun Derin, **Çankaya Özel Kalemimi Hatırlarken (1933-1951)**, (Yay. Haz. Cemil Koçak), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995, s. 147.

¹⁸ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam: II. Cilt**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1967, s. 36.

¹⁹ Avni Doğan, **Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası**, Dünya Yayınları, İstanbul, 1964, s. 230.

²⁰ "Cumhur Reisimiz bugün seyahatine başlıyor", **Cumhuriyet**, 5 Birincikanun 1938, s. 1.

²¹ "İnönü[']nün seyahati", **Cumhuriyet**, 6 Birincikanun 1938, s. 1.

²² Asım Us, **Hatıra Notları 1930-1950: Atatürk, İnönü, İkinci Dünya Harbi ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri Hatıraları**, Vakıf Matbaası, İstanbul, 1966, s. 338.

tarafından uğurlanan²³ İnönü, güzergâhı üzerinde bulunan Çankırı’da halkla kısa bir görüşme yapmış ve dönüş yolunda burada daha fazla kalacağı vaadinde bulunmuştur.²⁴ Otomobille geçilen yollarda yağmur ve sise rağmen halkın Cumhurbaşkanı’ni karşılamak üzere hazır bulunduğu da belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Tosyalı ve Ilgazlı vatandaşlarla da kısa süreli görüşmüştür. Bölgedeki sıtma vakaları ve tarımsal faaliyetlere dair bilgiler alan İnönü, tarımın Sağlık Bakanlığı talimatları çerçevesinde yapılmasının önemine dikkat çekmiştir.²⁵

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 6 Aralık 1938 günü öğle saatlerinde Kastamonu’ya gelmiştir.²⁶ Bu sırada kaleden toprak atılmış, bando ve mızıkacı ekibi Cumhurbaşkanı için “selam” müziği çalmış ve bir tabur asker de İnönü’yü selamlamıştır.²⁷ Kastamonu girişinde partililer, öğrenciler, esnaf ve gençlik cemiyetleri ve Devrekâni yöresinden gelen 500 atlı tarafından karşılanan²⁸ İnönü’nün Kastamonu’daki temasları oldukça yoğun geçmiştir. Hükümet Konağı’nda memur ve öğretmenleri kabul ederek bir süre görüşen Cumhurbaşkanı, ardından liseyi ziyaret etmiş ve sonrasında da yeni inşa edilen Halkevi’ni hizmete açmıştır.²⁹ 1939 yılı Halkevleri açısından önemli bir atılım devresini oluşturmuştu ve sadece o yılın şubat ayında 158 yeni Halkevi açılmıştı.³⁰ Kastamonu’daki açılış töreninde bir konuşma yapan eğitimci ve Halkevi ikinci müdürü Osman Faruk, “...biz Halkevçiler, sizin yüksek ışığınızdan aldığımız nuru dağıtan kuşlara benzeriz. Sayımız 17 milyon, uçtuğumuz saha bütün Türkiye’dir” demiştir.³¹ İnönü, kurdelesini kestiği Halkevi binasına geçerek burada incelemelerde bulunmuş, kütüphane kısmıyla da ayrıca ilgilenerek; yetkililerden bilgi almıştır. Ardından binanın parti işleriyle ilgili kısmına geçen İnönü, burada Kastamonulu milletvekilleriyle görüşmüştür.³² Açılış sonrasında yapılan görüşmelerde halk, Cumhurbaşkanı’na doğrudan hitap ederek dertlerini ve sorunlarını

²³ “İnönü Kastamonu’yu Şereflendiriyor”, *Ulus*, 6 İllkânun 1938, s. 1., M. Abdülhalik Renda, *Günlükler: 1920-1950*, (Yay. Haz. Aytac Demirci-Sabri Sayarı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019, s. 551.

²⁴ “İnönü Kastamonu’da”, *Tan*, 7 İllkânun 1938, s. 1.

²⁵ “İnönü Kastamonu’da”, *Cumhuriyet*, 7 Birincikanun 1938, s. 7.

²⁶ “İsmet İnönü: Yollarda ve Kastamonu’da”, *Ulus*, 7 İllkânun 1938, s. 1.

²⁷ Mustafa Eski, *İsmet İnönü’nün Kastamonu Gezileri*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1995, s. 16.

²⁸ *BCA*, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15., “İnönü Kastamonu’da”, *Cumhuriyet*, 7 Birincikanun 1938, s. 7. Avni Doğan’a göre İnönü, Kastamonu’da en az 50 bin kişi tarafından karşılanmıştır. Doğan, *a.g.e.*, s. 231.

²⁹ “Reisicü’l-mhur, Kastamonu’da emsalsiz muhabbet ve tezahüratla karşılandı” *Akşam*, 7 Kanunuevvel 1938, s. 1.

³⁰ Anıl Çeçen, *Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, s. 173.

³¹ “İnönü Kastamonu’da”, *Cumhuriyet*, 7 Birincikanun 1938, s. 7.

³² “İnönü Kastamonu’da”, *Cumhuriyet*, 7 Birincikanun 1938, s. 7.

iletme fırsatı elde etmiştir. Tosya heyetiyle yapılan görüşmede bölgenin bir ortaokula olan ihtiyacı dile getirilmiş, ayrıca tren hattının Tosya'dan geçmesi halinde bölgedeki iktisadi faaliyetlerin canlanacağı ifade edilmiştir.³³ İnönü, Kastamonu'da cezaevlerinde bulunan mahkûmlar konusunda da yetkililerden bilgi almış ve burada hırsızlık ve yol kesme gibi suçlardan mahkûm olmamasını ve Kastamonu'da vergi tahsilat oranının yüzde doksan oluşunu memnunlukla karşılamıştır.³⁴ Kastamonu'da kışlayı da ziyaret eden İnönü, burada askerî törenle karşılanmış ve kendisine alayın “sonsuz saygısı” sunulmuştur. Kışlada bir süre istirahat eden İsmet İnönü, subay ve komutanlarla sohbet etmiştir.³⁵

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Kastamonu'da halkla yaptığı konuşmalarda ağırlıklı olarak bölgedeki çalışma şartları, istihdam olanakları ve işsizlik meseleleri ele alınmıştır. Örneğin Derelitekke köyünde bir yurttaşla görüşen İnönü, köydeki çocukların okul olmadığı için okuyamadıklarını; hayvancılık ve rençberlik dışında iş olanağı olmadığını³⁶ öğrenmiş ve bölgedeki kömür madenlerinin işletilmesi halinde “ferahlık” sağlanacağı talebiyle karşılaşmıştır.³⁷ Dönemin ekonomik tablosuna dair Çavdar'ın değerlendirmesine göre II. Dünya Savaşı yaklaşırken Anadolu “ebedi kış uykusuna” yatmış gibiydi, ulaşım olanakları yetersiz, tarımdan sağlığa kadar yetmişmiş eleman sıkıntısı yaşanmaktaydı ve 1940 yılında yasalaşacak Köy Enstitüleri düzenlemesi bu sorunları aşmak için gündeme gelecekti.³⁸ Bundan dolayı da köylüler bölgelerine kadar gelen Cumhurbaşkanı'ndan aslında işsizlik başta olmak üzere ekonomik sorunlarına çare bulmasını istiyorlardı.

Cumhurbaşkanı İnönü, 8 Aralık 1938 günü erken saatlerde Kastamonu'ya bağlı Taşköprü kazasına gitmiş ve burada da incelemelerde bulunmuştur. Seyahat boyunca sık sık köylüler tarafından yolu kesilen İnönü³⁹ Taşköprü'deki yağışlı ve sisli havaya rağmen kalabalık bir grup tarafından karşılanmış, belediye binasına geçerek burada belediye yetkilileri ve partililerle bir araya geldikten sonra halka görüşerek onların ihtiyaçlarını

³³ “Cumhurreisimizin halkla temasları”, *Ulus*, 8 İkkânun 1938, s. 1.

³⁴ “Cumhurreisimizin halkla temasları”, *Ulus*, 8 İkkânun 1938, s. 8.

³⁵ Eski, *a.g.e.*, s. 18.

³⁶ 1937-1938 döneminde Türkiye'de 6700 ilkokul, 140 ortaokul ve 68 lise bulunmaktaydı. *Atatürk ve Türk İnkılâp Tarihi*, (Ed. Fatma Acun), Siyasal Kitabevi, Ankara, 11.bs., 2010, s. 228.

³⁷ *A.g.e.*, s.21.

³⁸ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Açlık, Fukaralık ve Yoksunluk Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2015, s. 148.

³⁹ *A.g.e.*, s. 40.

not almıştır.⁴⁰ Kastamonu seyahatine katılan Haldun Derin'e göre Taşköprü'de bir köylü İnönü'ye, "Atatürk" diye hitap etmiş ve "*Atatürk'üm! Senin emrinde Çanakkale'de harbittim. Sen emrit, gine gider döğüşürüm*" sözleriyle seslenmiştir. Derin, köylünün zihninde "Atatürk" ifadesinin "şevketlim, devletlim" gibi bir anlama geldiğini de ifade etmiştir.⁴¹

Taşköprü'deki iktisadi faaliyetlere dair incelemelerde bulunan İsmet İnönü, yeni yapılan kendir havuzlarını da görmüş ve bölgede kendircilik faaliyetlerinin gelişmeye müsait olduğunu ifade etmiştir.⁴² İnönü, Kastamonu'ya bağlı Daday kazasına gelerek⁴³ burada da incelemelerde bulunmuş ve köylülerle görüşmüştür. Basında çıkan haberlere göre "Eşref" adlı bir terziyle görüşen İnönü, bölgedeki iktisadi durumu sorduğu köylüden; "*Pek fena değil, yalnız uzak köylüler bilhassa Çörme ve Zara tarafları pek fakirdir. Bize elbise yapturmazlar*" cevabı almıştır.⁴⁴ Cumhurbaşkanı İnönü, köylülere ucuz maliyetle elbise hazırlamanın mümkün olup olmadığını sormuş ve terzi Eşref'ten fabrikanın kumaşı doğrudan Ziraat Bankası aracılığıyla az kârla satmasının çözüm olabileceğini söylemiştir. İnönü, Dadaylı gündelik işlerde çalışan bir işçiyle yaptığı konuşmanın ardından kalabalık ailesi olan işçiye "küçük bir maddi" yardımda bulunmaya karar vermiştir.⁴⁵ Daday'da İnönü ile görüşen köylüler özellikle arazinin verimsiz oluşundan yakınmışlar, kimileri gurbete giderek; hademelik yahut işçilik yaptıklarını; ancak Azdavay'daki maden ocakları işlenirse "5-10 kuruş" kazanabileceklerini bildirmişlerdir.⁴⁶

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Kastamonu gezisinin 24 saati hakkında Kastamonu Vali Vekili Feridun Çayır tarafından İçişleri Bakanlığı'na bir rapor gönderilmiştir. Rapora göre Daday'a kadar olan 34 kilometrelik mesafede hava hafif sisli ve yağmurlu olmasına rağmen seyahat sıkıntısız, sarsıntısız ve rahat" geçilmiş, yollar resmî erkânın dışında kalabalık halk gruplarının toplanmasıyla "neşe içinde" geçmiştir. İnönü'nün Daday'da hükümet yetkilileri, teşekküller ve halkla görüştüğü belirtilen raporda, ayrıca Cumhurbaşkanı'nın saat 15:00'te CHP binasına geçerek burada Tosya ve Kargı'dan gelen heyetlerle bir araya gelerek kazaların

⁴⁰ BCA, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15.

⁴¹ Derin, a.g.e., s. 147.

⁴² "İnönü dün Taşköprüde kendir havuzlarını tetkik buyurdular", *Ulus*, 9 İllkânun 1938, s. 8.

⁴³ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Daday'a gidişiyile ilgili Başbakan Celâl Bayar'a çektiği telgrafta şunları yazmıştır: "Bu öğleye kadar Daday[']ja gittik geldik. Çok istifadeli seyahat oldu. Selam ve muhabbet" *Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi*, Yer: 2/10-14, Fihrist No: 4635.

⁴⁴ "İnönü'nün halkla yaptığı temaslar", *Cumhuriyet*, 9 Birincikânun 1938, s. 6., Eski, a.g.e., s. 28.

⁴⁵ "İnönü'nün halkla yaptığı temaslar", *Cumhuriyet*, 9 Birincikânun 1938, s. 6., Eski, a.g.e., s. 28.

⁴⁶ Eski, a.g.e., ss. 22-23.

durumuna dair bilgi aldığı vurgulanmıştır. Raporu göre seyahat ve ikamet müddetince İsmet İnönü'yü rahatsız edecek hiçbir "sıkıntılı durum" meydana gelmemiştir ve Cumhurbaşkanı için alınan koruma tedbirlerinin "çok dikkat ve hassasiyetle devam etmekte" olduğu ifade edilmiştir.⁴⁷ Bu rapor yeni Cumhurbaşkanı'nın çıktığı ilk seyahatin başlangıcında genel vaziyetin Ankara'dan titizlikle takip edildiğinin bir göstergesi olarak görülmelidir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Kastamonu ziyareti sırasında en önemli mesajlarını CHP İl Kongresi'nde yaptığı konuşmada vermiştir. İnönü, konuşmasında Kastamonu'da halkın arasında bulunmaktan dolayı memnuniyetini ifade etmiş ve şunları söylemiştir: "*Kadın ve erkek vatandaşlarla temaslardan aldığım intiba şudur ki, onlar, şuurlu ve fedakâr olarak büyük t[ü]rk ailesinin içinde milliyetçi ve lâik Türkiye Cü[u]mhuriyeti'nin aşılmaz ve sarsılmaz kalesi olmak meziyetini isb[p]at etmi[e]ye her zamandırlar...*"⁴⁸ Cumhurbaşkanı İnönü, kendisiyle görüşen Kastamonu halkının talepleriyle ilgili olarak da şunları söylemiştir: "*Vatandaşların meselelerini şehirli ve köylüsünden ayrı ayrı dinledim. Vatandaşlarımın, kendi hususi ihtiyaçlarını söylerken, vatanın umumi mesele ve ihtiyaçlarını da beraber düşünecek kabiliyette olduklarını takdirle zikretmek isterim.*"⁴⁹ İnönü, konuşmasında partililere de seslenmiş ve "Parti âzalığını hususi menfaat mülâhazasına asla tenezzül ve müsaade etmeyen bir siyasî terbiyenin sıfatı ve şartı telakki etmek sayesinde partiyi bütün vatandaşları kucaklayan bir aile ocağı haline getirebiliriz" demiştir.⁵⁰ İnönü'nün bu noktada CHP'lileri parti nüfuzunu kullanmaktan ve iltimasçılıktan kaçınmaları için uyarısı önemlidir. Koçak'a göre o sıralarda kamuoyunda partililere çıkar sağlandığı yönünde rivayetler vardı ve Cumhurbaşkanı bu konuda CHP'lileri açık şekilde uyarmaktaydı.⁵¹ Ayrıca tek parti dönemi olmasına rağmen CHP'nin tüm yurttaşlar için bir "aile ocağı" haline gelmesi İnönü'nün Cumhurbaşkanlığındaki ilk hedeflerinden birisini teşkil etmektedir.

⁴⁷ BCA, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15.

⁴⁸ "Reisi Cü[u]mhür'umuzun Nutukları", *Ülkü*, İkincikânun 1939, Sayı: 71, s. 377., *Millî Şef'in Söylev, Demeç ve Mesajları*, (Der. Kemal Kadri Kop), Akay Kitabevi, Ankara, 1945, s. 14.

⁴⁹ "Reisi Cü[u]mhür'umuzun Nutukları", *Ülkü*, İkincikânun 1939, Sayı: 71, ss. 377-378., *Millî Şef'in Söylev, Demeç ve Mesajları*, ss. 14-15.

⁵⁰ "Reisi Cü[u]mhür'umuzun Nutukları", *Ülkü*, İkincikânun 1939, Sayı: 71, s. 378., *Millî Şef'in Söylev, Demeç ve Mesajları*, (Der. Kemal Kadri Kop), s. 15., Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi: 1839-1950*, İmge Kitabevi, Ankara, 3.bs., 2004, s. 392.

⁵¹ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, Yurt Yayınları, Ankara, 1986, s. 63.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Kastamonu CHP İl Kongresi'ndeki konuşmasının son bölümünü dış politikaya ayırmış ve uluslararası ilişkilerde ana siyasetlerinin “sulh ideali” ve “karşılıklı emniyet hissinin güçlenmesi” olduğunu bildirmiş ve “*Sözüne güvenilebilecek ahlakta, sözünü yürütebilecek kudrette bir Türkiye, elbette milletlerarası sulh ve âhenginin başlıca mesnetlerinden bir kıymetlisidir*” demiştir.⁵² Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, böylece Türkiye'nin dış politikasında Atatürk döneminden beri süregelen barış siyasetinin devam edeceği mesajını vermiş ve “sözünü yürütebilecek kudrette bir Türkiye” vurgusuyla Türk devletinin dış politikasında yine Atatürk döneminden beri uygulanan “gerçekçilik” prensibinin süreceğini bildirmiştir. İnönü, konuşmasından sonra bir süre kongre çalışmalarını takip etmiş ve daha sonra Halkevi binasından ayrılarak yeni inşa edilen memleket hastanesine geçerek burada incelemelerde bulunmuştur.⁵³ İnönü'nün ziyareti sırasında ayrıca Kastamonu merkezde Arapça ezan okunduğuna dair bazı şifreler alınmış ve Ankara ile sorunun nereden kaynaklandığına dair yapılan telgraf görüşmesinde Başbakan Celâl Bayar'dan bunun Atatürk'ün ölümüyle doğan bir tepki sayılabileceği ve ayrıca İtalyan ajanların faaliyetlerinin kısmi etkisi olabileceği yanıtı alınmıştır.⁵⁴ Bu arada Kastamonu'da bulunduğu sırada İnönü'nün Özel Kalem Müdürü Vedit Uzgören, Ankara'da Başvekâlet Müsteşarı Kemal Gedeleş'e gönderdiği telgrafta, “*Sihhatleri tamam, çok neşelidirler. Yarın sabah İnebolu'ya hareket ediyoruz*” notunu iletmıştır.⁵⁵ Ankara'yla yapılan bu yazışma, Cumhurbaşkanı'nın genel durumunun ve seyahat programının Başkent'ten de yakından takip edildiğini gösteren önemli bir kanıttır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, seyahat ve sağlık haberlerinin düzenli olarak TBMM Başkanı Abdülhalik Renda'ya da bildirilmesini istemiştir.⁵⁶ Bu doğrultuda TBMM Başkanı Renda, günlüklerinde kendisine iletilen mesajlardan kısa alıntılar yapmış, 7 Aralık 1938 tarihli notlarında “İnönü iyidir” kaydını düşmüş, 8 Aralık günü notlarına bu defa “Kastamonu'dan gelen malumat iyidir” yazmıştır.⁵⁷

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, temasları sırasında Kastamonu Valisi Avni Doğan ile yaptığı görüşmede kentin ihtiyaçları için neler talep ettiğini sormuştur. Doğan, bölgenin elma ve kendir olmak üzere iki önemli üretim

⁵² “Reisi Cü[umhür]umuzun Nutukları”, **Ülkü**, İkincikânun 1939, Sayı: 71, s. 379., **Millî Şef'in Söylev, Demeç ve Mesajları**, s. 16., Herbert Melzig, **İsmet İnönü: Millet ve İnsaniyet**, Kanaat Kitabevi, 1943, s. 76.

⁵³ **BCA**, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15.

⁵⁴ Derin, **a.g.e.**, s. 147.

⁵⁵ **BCA**, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15.

⁵⁶ **BCA**, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15.

⁵⁷ Renda, **a.g.e.**, s. 551.

maddesi olduğunu ve her iki ürünün üretimini arttırmak için hükümetin yapacağı yardımların halkı refaha kavuşturabileceğini söylemiştir.⁵⁸ İnönü ise Ankara'ya dönüşünde Doğan'ı tekrar çağıracağını ve o zamana kadar özellikle kendir üretimine dair kendisine sunulmak üzere belge ve bilgileri arttırmasını istemiştir. İnönü, ayrıca Avni Doğan'la görüşmesinde Atatürk'ün vasiyetinden de söz ederek; “Atatürk çocuklarımın tahsili için vasiyetnamesinde bir kayıt koymuşlar.⁵⁹ Bundan ne anlıyorsun?” sorusunu yöneltmiştir. Doğan, anılarında vasiyetten haberi olmadığı için soruyu hemen cevaplayamadığını; ancak biraz düşündükten sonra “Herhalde size karşı son bir ilgi göstermek istemişlerdir” cevabını verdiğini ifade etmiştir.⁶⁰ Avni Doğan, İnönü'nün tatmin olmamış görüldüğünü ve Atatürk'e son günlerinde İnönü'nün ölmüş olduğuna dair bilgi verildiğine dair rivayetler duyduklarını ve Cumhurbaşkanı'nın vasiyetle bu rivayetler arasında bir bağlantı kurmuş olabileceğini de belirtmiştir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, seyahatine devam etmek üzere Kastamonu'dan ayrılırken, kendisini uğurlamaya gelen halkın taleplerini bir kez daha dinlemiştir. Cumhurbaşkanı herhangi bir talebi olup olmadığını sorduğu bir gençten, “Sen ne istiyorsun İnönü? Bizim istediklerimiz senin istediklerindir” yanıtını almıştır.⁶¹ İnönü, bölgedeki meyveciliğin ve elma yetiştiriciliğinin ıslahı halinde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) California'ya başka elma üreticisi aratmayacak duruma gelinebileceğini ve bunun için “basit bir gayret ve itinaya” muhtaç olduklarını söylemiştir.⁶² İnönü, son olarak Kastamonu'nun sürekli arıza yapmayan bir elektrik sistemine kavuşturulacağını ve her sene azami altı ay karın doyurabileceğini söyleyen köylünün bütün bir yılı “lâyık olduğu şekilde refah içinde” geçirmesini sağlayacaklarını vaat etmiştir.⁶³ Ne var ki, kısa zaman sonra başlayacak olan II. Dünya Savaşı, kaçınılmaz bir şekilde Türk köylüsünün daha da zorlu iktisadi şartlara düşmesine neden olacaktır.

İsmet İnönü'nün Zonguldak ve Karabük Havalisindeki Ziyaret ve Temaları

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ilk yurt içi seyahatinde uğradığı yerlerden birisi de Türkiye'nin ekonomisinde önemli bir mevki işgal eden

⁵⁸ Doğan, a.g.e., s. 232.

⁵⁹ Atatürk'ün vasiyetnamesinde “İsmet İnönü'nün çocuklarına yüksek tahsillerini ikmal için muhtaç olacakları yardım yapılacaktır” ifadesi yer almıştır. **İnönü'den Anılar: “Özlemler”**, (Der. Sabri Babacan), Bilgi-Başarı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 143.

⁶⁰ Doğan, a.g.e., s. 231.

⁶¹ “İsmet İnönü Kastamonu'dan ayrılırken”, **Tan**, 12 İllkânun 1938, s. 1.

⁶² “İsmet İnönü Kastamonu'dan ayrılırken”, **Tan**, 12 İllkânun 1938, s. 10.

⁶³ “İsmet İnönü Kastamonu'dan ayrılırken”, **Tan**, 12 İllkânun 1938, s. 10.

Zonguldak ve Karabük başta olmak üzere Küre ve İnebolu olmuştur. İnönü, önce Küre'ye gelmiş ve Kastamonu'da olduğu gibi burada da halkla görüşmüştür. İsmet İnönü'nün bölgede göç olup olmadığına dair sorusuna olumlu cevap veren bir vatandaş, Cumhurbaşkanı'nın "*Benden ne istersin?*" sorusuna, "*Buradaki madenlerin açılmasını, köylüye iş bulunmasını isterim*" cevabını vermiştir.⁶⁴ Kırsaldaki işsizlik sorununa çözüm isteyen yurttaş dışında İnönü, görüştüğü bir köylüden de bakır madenlerinin işletilmesi talebini almış ve araştırmaların sürdüğünü ve bulunduğu takdirde bakırı işleteceklerini söylemiştir.⁶⁵ Cumhurbaşkanı İnönü, kimi köylülerin bölgedeki keresteciliğin kolaylaştırılması talepleriyle de karşılaşmış ve ormanlardaki hemen her ağacın kesilmesi ve bu yöndeki kısıtlamaların kaldırılması talebi üzerine de "Fakat bu şekilde beş sene sonra ortada hiçbir şey kalmaz. Bundan çok korkuyoruz" cevabını vermiştir.⁶⁶

Küre'deki temaslarını tamamlayan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, İnebolu'ya gelmiş ve burada halkın tezahüratlarıyla karşılanmıştır. İnebolu halkı, Cumhurbaşkanı'ndan özellikle limanın yapılması için ilgili yerlere emir verilmesini istemişlerdir.⁶⁷ İnebolulular, bölgenin ekonomik yapısı açısından önem taşıyan limanın inşası konusunu bölgeye gelen Cumhurbaşkanı nezdinde gündeme getirme ve taleplerini iletme şansına kavuşmuşlardır. İsmet İnönü, İnebolu'da CHP binasına da geçerek burada da halkın sorunlarıyla meşgul olmuş ve arkasından da Cumhurbaşkanlığı Yatı (Savarona) ile Zonguldak yönüne doğru hareket etmiştir.⁶⁸ İnönü'nün gerek Kastamonu'da, gerek Küre'de ve gerekse İnebolu'da bölgelerin ekonomik kalkınmasıyla ilgili taleplerle karşılaşması dönemin iktisadi güçlüklerinin halk üzerindeki etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Zonguldak güzergâhında bazı önemli yerlere uğradığını belirtmekte yarar vardır. 11 Aralık 1938 gecesini Amasra limanı dışında demirleyen Savarona'da geçiren İnönü, sabah saatlerinde Amasra'ya çıkmıştır.⁶⁹ Bölgedeki balıkçılık faaliyetleriyle ilgilenen İnönü, yöredeki denizden elde edilen balığın çok çeşitli olduğunu ve bunların konservecilik alanında değerlendirilebileceğini öğrenmiş ve balıkçılığın bölgede faal oluşundan memnuniyet duyduğunu belirtmiştir.⁷⁰ Amasra'daki

⁶⁴ "İnönü bugün Zonguldak'ta", **Cumhuriyet**, 11 Birincikanun 1938, s: 1.

⁶⁵ "İnönü bugün Zonguldak'ta", **Cumhuriyet**, 11 Birincikanun 1938, s: 7.

⁶⁶ "İnönü bugün Zonguldak'ta", **Cumhuriyet**, 11 Birincikanun 1938, s: 7.

⁶⁷ "İnönü seyahatine devam ediyor", **Ulus**, 11 İlkânun 1938, s. 8.

⁶⁸ **BCA**, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15.

⁶⁹ **BCA**, Fon No: 03010, Kutu No: 2, Dosya Gömleği No: 212, Sıra No: 15.

⁷⁰ "Reisicü[umhur dün akşam Karabük'e vardılar, geceyi trende geçirdiler" **Akşam**, 12 Kanunuevvel 1938, s. 8.

temaslarını sürdüren Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, şehrin mahallerini ve limanını gezmiş ve daha sonra davet edildiği Bartın'a geçmiştir.⁷¹ Bartın'da "gemi inşaiyecisi Mustafa" olarak nitelendirilen bir vatandaş, İnönü ile bölgedeki gemi üretimi hakkında konuşmuştur. Geçmişte üretilen gemi sayısının 40 ila 100 civarında olduğunu söyleyen Mustafa, orman kanunu ve orman rüsumu nedeniyle masrafların arttığını ve üretimin düştüğünü söylemiştir. Bu sözler üzerine İnönü, "*Orman meselesi devleti düşündürmektedir. Eğer vaziyet eskisi gibi devam ederse, elli, yüz sene sonra memleket kabilişkân halden çıkacak*" cevabını vermiştir.⁷² Küre'den sonra Bartın'da da Karadeniz'in başlıca geçim kaynaklarından ormanlar konusundaki taleplerle karşılaşan İnönü'nün özellikle yasal olmayan kesim yapılması halinde gelecek nesillerin ağaçsız kalabileceklerini vurgulaması önemlidir.

Bartın'daki incelemelerini tamamlayan İnönü, Savarona yatıyla Zonguldak'a geçmiştir. Öğleden sonra saat 16:00'da yat, Zonguldak limanına girmiş ve karaya çıkan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, hükümet binasına geçerek burada halkla görüşmelere başlamıştır. Maden bölgesi Zonguldak'ta İnönü, bilhassa işçilerin sorunlarıyla ilgilenmiş, madencilerle uzun süre görüşerek çalışma koşulları hakkında bilgi almış, ilgililere bazı sorular sormuştur.⁷³ Örneğin iş dairesi bölge amiri ile görüşmesinde Zonguldak havzasında çalışan işçilerin tamamına sıcak yemek çıkıp çıkmadığını soran Cumhurbaşkanı, dört bin işçinin bu imkâna sahip olduğu cevabı üzerine, "*Hepsinin sıcak yemekten istifade etmesi lâzımdır*" demiştir.⁷⁴ Haldun Derin, İnönü'nün Zonguldak Kömür İşletmesi'ndeki ilgililerle görüşmesinde işçilere belli bir kaloride bir öğün öğle yemeğinin ücretsiz verilmesi konusunda anlaşmaya varıldığını kaydetmiştir.⁷⁵ Asım Us'un notlarında belirttiğine göre de Zonguldak'ta kömür meselesine dair sorduğu sorulara cevap alamayan İnönü, "*Ben bugün ters tarafımdan mı kalktım, yoksa söylenen sözleri ben mi anlamıyorum*" ifadesiyle tepkisini göstermiştir. Bunun üzerine İnönü'ye kömür meselesiyle ilgili oldukları için doğru cevap verilemediği; ancak geçmişte müdürlük yapan Kocaeli milletvekili Ali'nin istenilen cevapları verebileceği söylenmiştir.⁷⁶ Cumhurbaşkanı İnönü'nün kömür işletmelerinde çalışanlarla görüşmesinde ise işçiler durumlarından şikâyet etmişler ve İnönü, bunun üzerine kurumda

⁷¹ "İsmet İnönü Karabük yolunda", **Tan**, 12 İllkânun 1938, s. 10.

⁷² "İnönü Karabük'te", **Cumhuriyet**, 12 Birincikanun 1938, s: 9.

⁷³ "Cumhurreisimiz İnönü Karabük'te", **Ulus**, 12 İllkânun 1938, s. 8.

⁷⁴ "Reisicü[u]mhur dün akşam Karabük'e vardılar, geceyi trende geçirdiler" **Akşam**, 12 Kanunuevvel 1938, s. 8.

⁷⁵ Derin, **a.g.e.**, s. 148.

⁷⁶ Us, **a.g.e.**, s. 347.

görevli doktor ile de konuşma ihtiyacı hissetmiştir. Avni Doğan'a göre İsmet İnönü'nün görüşmesi sırasında bölgede iâşe ve iskân imkânlarının iyi olmadığını söyleyen doktor, Zonguldaklı vekillerin baskısı altında kalmıştı. Durumu İnönü'ye bildiren Doğan, Cumhurbaşkanı'nın "rahat" olması hususunda doktora teminat verdiğini ve onun "her olup biteni öğrenmek ve her şeye çare aramak" gayretinde olduğunu savunmuştur.⁷⁷

İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı sonrasındaki ilk yurt seyahatine Karadeniz bölgesinde büyük önem atfedilmiş ve pek çok bölgeden İnönü'nün ziyaretinin beklendiğine dair mesajlar gönderilmiştir. Örneğin Cide Belediye Başkanı Halit Genç'in Cumhurbaşkanı'na gönderdiği telgrafta, "48 saatten beri sahilde bekleyen binlerce halk kahraman baba ve kurtarıcımızın teşriflerinden ümitlerini kesmemişlerdir. İlçemizi de bu büyük lütuftan mahrum bırakmayacağınızı tercümani halk olarak dileriz."⁷⁸ Cide'ye verilen cevapta ise Cumhurbaşkanı'nın gösterilen ilgiden memnuniyeti ifade edilmiş ve bu kez seyahate imkân bulunmadığı; ancak İnönü'nün ilk fırsatta Cide'ye geleceği bildirilmiştir.⁷⁹

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ilk yurt içi gezisinin en önemli uğrak yerlerinden birisi de Karabük'tür. Temeli 3 Nisan 1937 tarihinde o zaman Başbakan olan İsmet İnönü tarafından atılan tesis, İngiliz H.A. Brassat şirketi tarafından inşa ediliyordu. İngiliz Hükümeti'nin maddi desteğiyle yapılan ve inşa çalışmaları devam eden Karabük Demir Çelik Tesisleri de⁸⁰ Cumhurbaşkanı'nın ziyaret edeceği ve denetleyeceği yerler arasındaydı. Tesis Cumhuriyetin sanayileşme atılımı için de büyük önem atfedilen bir yer olması bakımından önemlidir. Basında çıkan haberlere göre Cumhurbaşkanı İnönü, Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın kok fabrikası kısmını, tâlî istihsal gaz depolarını, enerji santralini, izabe ocaklarını, çelikhaneyi, haddehaneyi ve boru fabrikasını inceleyerek verilen izahatleri dinlemiştir.⁸¹ İnönü, çalışanların nerelerden geldiklerini sormuş ve yetkililerden inşaatta İstanbul dahil çeşitli yerlerden gelen işçilerin çalıştığı bilgisini almıştır.⁸²

Sümerbank Genel Müdürü Nurullah Esad Sümer, İsmet İnönü'nün Divrik bölgesinden getirilen kömürleri incelemesi sırasında kok fırınlarının ve diğer tesisatın hazır olduğunu ve hemen faaliyete geçebilecek durumda bulunduğunu ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, geldikleri bütün

⁷⁷ Doğan, a.g.e., ss. 233-234.

⁷⁸ Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer: 2/10-14, Fihrist No: 4627-15.

⁷⁹ Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer: 2/10-14, Fihrist No: 4627-15.

⁸⁰ Erdinç Tokgöz, Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi: 1914-2011, İmaj Kitabevi, Ankara, 2011, s. 82.

⁸¹ "İnönü Karabük fabrikalarını gezdi", **Ulus**, 13 İllkânun 1938, s. 1.

⁸² "Reisicü[u]mhur İnönü dün Karabük inşaatını gezdi", **Akşam**, 13 Kanunuevvel 1938, s. 1.

tesisatın ne zaman hazır olacağını sormuş ve temmuz ayında iki numaralı fırınla çelikhanenin biteceği, haddehanenin de ağustos yahut eylülde hazır olacağı cevabını almıştır.⁸³ Gerçekten de Karabük Demir Çelik Tesisleri, 1939 yılı Eylül ayında hizmete girecektir.⁸⁴ Temasları sırasında çalışanların konakladıkları yerleri de görmek isteyen ve ayrıca tesisin yapımını üstlenen İngiliz firmasının temsilcisi ve mühendislerini de kabul eden İnönü, onlarla İngilizce konuşarak bilgi almıştır. Karabük Demir Çelik Tesisleri'ne özel bir önem veren Cumhurbaşkanı, İngiliz yetkililerle görüşmesinde özellikle tesisatın maliyeti üzerinde durarak pahalılığın nedenini sormuş ve bunun sebebinin kereste başta olmak üzere sarfedilen malzemenin yüksek fiyatlı oluşundan kaynaklandığını öğrenmiştir.⁸⁵ İnönü ayrıca karşılaşılan en önemli güçlüğü su temini olduğu bilgisini de almış ve bu konunun gelecek çalışmaları da etkileyebileceğinden söz edilmesi üzerine sorunun çözüleceği vaadini vermiştir.⁸⁶ Karabük Demir Çelik Tesisleri'ndeki incelemeleri sonrasında trende bir süre dinlenen İnönü, daha sonra Safranbolu'dan gelen ilkokul talebelerine iltifatta bulunmuştur.⁸⁷

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 1938 yılında göreve başlamasından sonraki bu ilk seyahati oldukça yoğun ve halkla içiçe geçmiştir. Örneğin Çerkeş kasabasına gelen İnönü, hükümet konağına geçerek burada köylülerle görüşmek istediğini bildirmiştir. İsmet İnönü, köylülerin özellikle büyükbaş hayvanlardan alınan sayım vergisinin azaltılması talebiyle karşılaşmış ve çift büyükbaş hayvanı olan bir köylü bunlar için ödediği 10 lira verginin fazla oluşundan yakınmıştır. Cumhurbaşkanı İnönü bu talebe dair görüşlerini, "Eğer çift öküzü ile öteki öküzleri ayırt etmek mümkün olsaydı, ben bu çift hayvanlarından vergiyi kaldırırardım" şeklinde açıklamıştır.⁸⁸ İnönü, aynı köylüyle yaptığı görüşmede daha 35 yaşında olduğunu öğrendiği muhatabına saçlarının neden beyazladığını sormuş ve ardından "Zarar yok, benim saçlarım da böyle erken ağrıdı" sözleriyle teselli etmiştir.⁸⁹ İnönü, ayrıca Çerkeş kaymakamı ile de görüşerek bölgenin ihtiyaçları hakkında bilgi almış, su ve elektrikle ilgili sorunlarla, bölgede en pahalı ürünün sebze ve ekmek; ev kirasının da en ucuz ekonomik değer olduğunu öğrenmiştir.⁹⁰ İnönü, kaymakamla görüşmesinde bölgede yakın zamanda meydana gelen

⁸³ "İnönü'nün tetkikleri", **Cumhuriyet**, 13 Birincikanun 1938, s. 1.

⁸⁴ Tokgöz, **a.g.e.**, s. 82.

⁸⁵ "İnönü'nün tetkikleri", **Cumhuriyet**, 13 Birincikanun 1938, s. 7.

⁸⁶ "Reisicü[u]mhur İnönü dün Karabük inşaatını gezdi", **Akşam**, 13 Kanunuevvel 1938, s. 10.

⁸⁷ "İsmet İnönü: Dün Karabük'e gelen Reisicü[u]mhur Yeni Tesisati Tetkik Etiler", **Tan**, 13 İlkânun 1938, s. 1.

⁸⁸ "Reisicü[u]mhur İnönü dün Karabük inşaatını gezdi", **Akşam**, 13 Kanunuevvel 1938, s. 10.

⁸⁹ "İnönü'nün tetkikleri", **Cumhuriyet**, 13 Birincikanun 1938, s. 7.

⁹⁰ "Reisicü[u]mhur İnönü dün Karabük inşaatını gezdi", **Akşam**, 13 Kanunuevvel 1938, s. 10.

“ezan vak’ası” hakkında da bilgi istemiş, kaymakam cevaben, ramazan ayını geçirmek üzere bölgeye gelen bir köylünün bayram namazı için imamlık yaptığı sırada şaşkınlıkla Arapça tekbir getirdiğini ve kasıt olmadığını söylemiştir. İnönü, bu yanıtın memnun kalarak; “*Demek bir yanlışlık ve şaşkınlık eseridir. Çok canım sıkılmıştı. Demek ki bir kasıd[t] yok*” değerlendirmesinde bulunmuştur.⁹¹ Kastamonu ziyaretinden sonra Çerkeş’te de Arapça ezan/tekbir meselesi üzerinde durulması İnönü döneminde bu konuya verilen önem ve hassasiyeti göstermesi bakımından anlamlıdır. Çerkeş’te son temaslarını tamamlayan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Çankırı üzerinden Ankara’ya doğru hareket etmiş ve Çankırı’da yurttaşlarla görüşükten sonra yola devam ederek akşam saatlerinde Başkent’e gelmiştir. İnönü, Ankara Garı’nda Başbakan Celâl Bayar ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak başta olmak üzere bakanlar, milletvekilleri tarafından karşılanmıştır.⁹² İnönü, 1939 yılı Şubat ayında tuttuğu notlarda “şimdiye kadar yapılan işler” başlığı altında ilk yurt seyahati hakkında “Kastamonu’da seyahat halk ile temas” kaydını düşmüştür.⁹³

Seyahat sırasında basında Cumhurbaşkanı İnönü’nün çalışma metoduna dair önemli ayrıntılara yer verilmiştir. Buna göre Cumhurbaşkanı, incelediği her soruna dair notlar çıkarmış; köylülerle görüştüğü zaman da onların hangi köyden olduklarını harita üzerine tespit etmiştir. Her konuştuğu kişiyi karşısına oturtan ve kimi zaman da sigara ikram eden İnönü, mülakat sonunda her köye selamlarını göndermiş ve hemen hemen her köylüden de köylerine okul yapılmasına dair taleplerle karşılaşmıştır.⁹⁴ Bu talepler erken Cumhuriyet döneminde Karadeniz köylerinde eğitimin ve okulun öneminin bilincine varıldığını göstermesi açısından mühimdir. Ayrıca o yılların basınında İsmet İnönü için zaman zaman “Şef” nitelemesinin yapıldığı da gözlenmektedir. Oysa İnönü’nün “Millî Şef” olarak ilanı CHP’nin 1938 Aralık ayı sonunda yapacağı Olağanüstü Kurultay’da söz konusu olmuştur.⁹⁵

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Karadeniz Seyahatinin Basındaki Yankıları

İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanı seçildikten sonraki ilk seyahati basında büyük bir ilgiyle karşılanmış ve yazarlar onun bilhassa halkla iç içe yürüttüğü temasları övmüşlerdir. CHP’nin yayın organı Ulus’ta Falih Rıfki

⁹¹ “İnönü’nün tetkikleri”, **Cumhuriyet**, 13 Birincikanun 1938, s. 7.

⁹² “Cü[u]mhurreisi Ankara’ya döndü”, **Ulus**, 14 İlkânun 1938, s. 1.

⁹³ İsmet İnönü, **Hatıralar 2. Kitap**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s. 326.

⁹⁴ “Orta Anadolu[’]yu dolaşacak olan Şefimizin yakında Beypazarı ve Bolu da şerefliendirmesi muhtemeldir”, **Cumhuriyet**, 15 Birincikanun 1938, s. 1.

⁹⁵ “C.H.P. fevkalâde Kurultayı toplandı”, **Cumhuriyet**, 27 Birincikanun 1938, s. 1., Osman Akandere, **Millî Şef Dönemi**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 45.

Atay'ın değerlendirmesinde, “*Biz nazari halkçılar değiliz; halkın içinden ve içindeyiz...*” saptaması yapıldıktan sonra İsmet İnönü'nün CHP Kastamonu İl Kongresi'nde yukarıda değinilen sözleri övgüyle karşılanmıştır. Atay, İnönü'nün bu konuşmasındaki ifadelerini, “*...bütün milletin arzularına makes olarak, hepimiz için, hükümet ve parti içindeki hizmet şiarlarını tespit etmektir...*”⁹⁶ şeklinde yorumlayarak, bir anlamda CHP'nin halkla bütünleşmesinin formülünü ortaya koymuştur. Cumhuriyet gazetesinde seyahatle ilgili yapılan yorumda ise İnönü'nün Karadeniz'de uğradığı yerlere ait olan bütün meseleleri incelediği kaydedilmiş ve bazen çok kolay gibi görünen bir sorunun altında gizli realiteler olabileceği vurgulanarak, “*Muhterem Cumhur Reisimiz İsmet İnönü, çok iyi tanıdığı halkla milyonuncu defa olarak tekrar temas ederken bu büyük hakikati şüphesiz göz önünden uzak tutmuyordu*” değerlendirmesi yapılmıştır.⁹⁷ Cumhuriyet gazetesinin kurucusu Yunus Nadi'ye göre Cumhurbaşkanı İnönü, Kastamonu'daki temasları sırasında köylünün okulsuzluk nedeniyle eğitimsiz kalmalarına son derece üzülmüştür ve İnönü, “*halkla doğrudan doğruya konuşmaktan vatandaşlara bir derece daha iyi hayat seviyesi temin etmek amacını*” gütmektedir. Yunus Nadi, Kastamonu'nun en fakir yeri olan Daday'da İsmet İnönü'den kömürlerin işletilmesinin istendiğini bildirmiş ve “*Türk halkına iş: İşte yeni Türkiye'nin halledeceği ve halli yolunda bulunduğu büyük mesele...*” saptamasında bulunmuş ve konunun bütün dünyanın en büyük meselesi olduğunu da ifade etmiştir.⁹⁸

Ünlü edebiyatçı ve yazar Reşat Nuri Güntekin de İnönü'nün çoğunlukla Karadeniz'i kapsayan inceleme seyahatine dair görüşlerini okurlarla paylaşmıştır. Güntekin, Cumhurbaşkanı'nın halkla doğrudan temasını övgüyle karşılayarak; “*Reisicumhurumuzun Kastamonu seyahati, beklenmedik zamanlarda halkla yapılan anî baskınlar şeklindeki direkt temasların halk ve hakikatler için ne kadar faydalı olabileceğine dair en temiz bir numune ve misal olmuştur*” değerlendirmesinde bulunmuştur.⁹⁹ Aslında Güntekin'in överek söz ettiği Devlet Başkanı'nın halkla aracısız doğrudan temas yöntemi yeni bir metot değildir. Atatürk de Cumhurbaşkanlığı makamında bulunduğu 15 sene boyunca sıklıkla yurt gezilerine çıkarak halkla doğrudan temas kurarak onların sorunlarıyla yakından meşgul olmuştur. Dolayısıyla İnönü, selefi olduğu Atatürk'ün bıraktığı yerden halkla temasları Cumhurbaşkanı sıfatıyla devam ettirmiştir.

⁹⁶ Falih Rıfkı Atay, “Cü[u]mhurreisimizin ilk seyahati”, **Ulus**, 13 İllkânun 1938, s. 1.

⁹⁷ Nadir Nadi, “Yüksek örnek”, **Cumhuriyet**, 15 Birincikanun 1938, ss. 1-9.

⁹⁸ Yunus Nadi, “Halkın devletten istediği: mektep”, **Cumhuriyet**, 9 Birincikanun 1938, ss. 1-9.

⁹⁹ Reşat Nuri Güntekin, “Halkla Vasıtasız Temas”, **Tan**, 15 İllkkanun 1938, s. 8.

Nitekim İnönü, 1950’de Cumhurbaşkanlığı’ndan ayrılana kadar da yurt gezilerini sürdürecektir.

Basında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün köylülerle yaptığı görüşmelerin ayrıntılarına dair önemli notlara da yer verilmiştir. Tan’da geziye katılan bir gazetecinin yazdıklarına göre İnönü’nün temaslarına ve halkla konuşmalarına dair basına hiçbir sınırlama getirilmemiştir ve olan biten tam olarak gazete sütunlarına aksettirilmiştir. Yazar, “Cumhurreisimizin kalemlerimize bağışladığı bu sonsuz hürriyet, Türk matbuatının kavuştuğu teveccühlerin en büyüğüdür” saptamasında bulunarak; Türk basınının köylüyle beraber serbest konuşma imkânına aynı zamanda kavuştuğunu ileri sürmüştür.¹⁰⁰ Bu ifadelerden kaçınılmaz olarak Atatürk zamanında basın hürriyeti olmadığı düşünülebilir. Türk basınının muhalif kalemlerinden sayılan Zekeriya Sertel de İnönü’nün gezisine dair değerlendirmesinde, “İsmet İnönü bizzat halkın arasına girmek, onların dertlerini bizzat dinlemek suretile de, devlet memurları ile halk arasında asırların vücade[a] getirdiği soğukluğu ve ayrılığı gidermek lüzumuna işaret etmiştir” ifadesini kullanmıştır.¹⁰¹ Akşam gazetesinde Necmettin Sadak’a göre Cumhuriyet rejiminin en bariz özelliği halkla sadece resmî daire odalarında değil; yüz yüze gelerek temas etmektir. Sadak, Atatürk’ün zamanından itibaren devlet başkanların yurdu karış karış gezerek; yurttaşların dertlerini dinlediklerinden de söz etmiş ve arkasından, “Milliyetçi demokrat devletleri otokrasilerden ayırt eden sıfat, yalnız muhtelif halk tabakaları arasında sınıf dı[ş]varları olmaması değil, aynı zamanda, milletle devlet arasında aşılmaz setler bulunmaması, halk ile hükümetin birbirine yabancılık... duymamasıdır...” ifadeleriyle İsmet İnönü’nün Atatürk’ün bıraktığı yerden başlayarak halkın içine girerek onun sıkıntılarını bizzat dinlediğini vurgulamıştır.¹⁰² Tarihçi ve yazar Turhan Tan, İsmet İnönü’nün Atatürk sonrası dönemin muktedir kişisi olarak Anadolu’da çıktığı seyahati okurlar için değerlendirmiştir. Tan’a göre tarihin eski çağlarından beri hükümdarlar halkla temastan kaçınmışlar, Orta Çağ hükümdarları ise “halktan iğrenmişlerdir.” İnönü’nün gezisinden bu çağrışımların aklına geldiğine değinen yazar, “Türk cü[ş]mhu[ş]ruyla o Cü[ş]mhu[ş]run aziz reisini, basit bir köyde veya mütevazı bir kasabada yanyana, elele ve yürek yüreğe gelmiş olarak” gösteren tabloda tarihin ilk kez bir devlet başkanıyla halkı aynı yerde ve ortada gördüğü için “kıvanç ve mutluluk” duyacağını bildirmiştir. Tan, bir Kastamonu köylüsü ile

¹⁰⁰ “Şef, Efendimizi Dinledi”, **Tan**, 19 İlkkanun 1938, s. 7.

¹⁰¹ “M.Zekeriya Sertel, “Halk İçin ve Halkla Beraber”, **Tan**, 15 İlkkanun 1938, s. 1.

¹⁰² Necmettin Sadak, “Reisicü[ş]mhu[ş]run Kastamonu nutku”, **Akşam**, 11 Kanunuevvel 1938, ss. 1-4.

Cumhurbaşkanı'nın yan yana gelmesini de övmüş ve bir "baba-oğul" gibi sohbet eden halk ve Cumhurbaşkanı'nın "*Türk köylüsünün rüştüne imanını tebarüz ettirdiğini*" ifade etmiştir.¹⁰³

Sonuç

İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı seçildikten kısa bir süre sonra Batı Karadeniz bölgesine ilk yurt içi seyahatini düzenlemiştir. Seyahatin amaçları arasında CHP Kastamonu Kongresi'nde İsmet İnönü'nün partililere vereceği mesajlar da önemli yer tutmaktaydı. Aynı zamanda Atatürk gibi kurucu ve karizmatik bir liderin ölümünün ardından yeni Cumhurbaşkanı'nın halk nezdinde nasıl algılandığı da gezinin önemini arttırmıştır. İsmet İnönü, ziyareti boyunca güzergâhında bulunan köylerde ve uğradığı kasaba ve şehirlerde vatandaşların büyük ilgisiyle karşılanmıştır. Mustafa Kemal'in ölümünden hemen sonra bir köylünün kendisine "Atatürk'üm" şeklindeki hitabı en azından kırsal kesim insanında Atatürk ile İnönü arasında bir fark görülmediğinin bir kanıtı olarak değerlendirilmelidir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Kastamonu CHP İl Kongresi de dahil olmak üzere yaptığı konuşmalarda Atatürk'ten ve O'nun ölümünden hiç söz etmediği görülmüştür. Bu tutum, Türkiye'nin yeni bir dönem girişi ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kendi çizgisini oluşturma çabasının ilk aşamaları olarak görülmelidir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Kastamonu CHP İl Kongresi'nde henüz resmen partinin başına geçmeden önce yaptığı konuşmada daha çok partilileri uyarıcı ifadeler kullanarak, şahsi çıkarlara CHP'nin alet edilmemesini istemiş ve özellikle CHP'nin halkın tamamını kapsayacak bir parti olabilmesi için çaba gösterilmesini istemiştir. İsmet İnönü, böylece yeni dönemde CHP'lilere ilk hedefi vermiş ve amaçlarının tüm yurttaşların benimseyecekleri bir siyasî teşkilât haline gelmek olduğunu ilan etmiştir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Batı Karadeniz bölgesinde halkla yaptığı görüşmeler yöredeki ekonomik sorunlara ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Bölgedeki ana sorun geçim davasıdır. Örneğin pek çok yerde geçici mevsimlik işlerle gündelik kazancını temine çalışan halk, bilhassa İnönü'den Karadeniz'deki kömür yahut bakır madenlerinin devlet tarafından işletilmesini talep etmişlerdir. Bölgede köylerde okul bulunmadığından da şikâyet edilmiş, gençlerin bu nedenle eğitim olanaklarından yoksun kaldığı Cumhurbaşkanı'na bildirilmiştir. 1940 yılında başlayacak Köy Enstitüleri uygulaması kuşkusuz özellikle kırsaldan devleti idare edenlere doğrudan verilen mesajların da bir sonucu olmuştur. Ekonomik zorlukların bir başka

¹⁰³ M. Turhan Tan, "Cü[u]mhur ve Cü[u]mhurreisi", **Tan**, 11 İlkanun 1938, s. 4.

yönü de giyim kuşam konusunda karşı karşıya kalınan sorunlardır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den kumaşların doğrudan Ziraat Bankası aracılığıyla satılması istenmiş ve bu talep daha 1930'larda aracılık sisteminin ekonomide maliyetleri arttıran bir problem olduğunu ortaya çıkarmıştır. Karadeniz'in bir başka ekonomik değeri olan ormanlar konusundaki şikâyetler ağırlıklı olarak yasalar ve vergiler nedeniyle kesimlerin azalması üzerinde yoğunlaşmıştır. Halktan bu tür sınırlandırmaların kaldırılması talepleriyle karşılaşan İnönü, özellikle kontrolsüz kesime izin verilmesinin gelecekte ormanların yok olma tehlikesine yol açacağı uyarısını yapmıştır.

Zonguldak ve Karabük'teki temasları sırasında işçilerin sorunlarını dinleyen Cumhurbaşkanı İnönü'den bazı problemlerin gizlenmeye çalışılması dikkat çekicidir. Henüz sendikal örgütlenmenin serbest bırakılmadığı bir dönemde bölgeye gelen İnönü, ilgililere verdiği talimatlarla işçi sorunlarının giderilmesine çalışmıştır. İnönü, seyahati sırasında Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın inşaatını da denetlemiştir. Denetimler sırasında İnönü'ye yüksek maliyetin nedeni olarak kullanılan kerestenin pahalı oluşu gösterilmiştir. Karadeniz'de başlıca geçim kaynaklarından olan kerestenin 1938 yılında hammaddesi Türkiye'de olmasına rağmen yüksek maliyetli bir ürün olduğu anlaşılmıştır. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı dönemindeki ilk seyahatinin Atatürk devrimleri üzerinde titizlikle durulduğunu gösteren bir yönü de vardır. Bazı bölgelerde Arapça ezan okunduğuna dair gelen ihbarlar değerlendirilmiş ve İnönü yetkililerle görüşerek bilgi almıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün konuyu titizlikle takip etmesi Atatürk'ün ölümünün hemen ardından devrimlerle ilgili taviz verilmeyeceği mesajı vermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

İnönü Vakfı Arşivi

Kitaplar

Akandere, Osman, **Millî Şef Dönemi**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Ali Kemalî, **Sultan Aziz'in Mısır ve Avrupa Seyahati**, Ahmet Saitoğlu Kitabevi, İstanbul, 1944.

- Andıç, Fuat, **Bir Padişah Portresi: II. Mahmud**, Hitabevi Yayınları, Ankara, 2014.
- Atatürk ve Türk İnkılâp Tarihi**, (Ed. Fatma Acun), Siyasal Kitabevi, Ankara, 11.bs., 2010.
- Aydemir, Şevket Süreyya, **İkinci Adam: II. Cilt**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1967.
- Az Bilinen Yönleriyle Atatürk**” (Ed. Necmi Ülker), Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, İzmir, 2007.
- Bilâ, Hikmet, **CHP: 1919-2009**, Doğan Kitap, İstanbul, 4.bs., 2008.
- Cumhurbaşkanlığı Tarihi: 1923-2005**, Cumhurbaşkanlığı, Ankara, 2. bs., 2006.
- Çavdar, Tevfik, **Türkiye'nin Açlık, Fukaralık ve Yoksunluk Tarihi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2015.
- Çavdar, Tevfik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi: 1839-1950**, İmge Kitabevi, Ankara, 3.bs., 2004.
- Çeçen, Anıl, **Halkevleri**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990.
- Çelebi, Mevlüt, **Sultan Reşad'ın Rumeli Seyahati**, Akademi Kitabevi, İzmir, 1999.
- Derin, Haldun, **Çankaya Özel Kalemimi Hatırlarken (1933-1951)**, (Yay. Haz. Cemil Koçak), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.
- Doğan, Avni, **Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası**, Dünya Yayınları, İstanbul, 1964.
- Eski, Mustafa, **İsmet İnönü'nün Kastamonu Gezileri**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1995.
- İnönü, Atatürk'ü Anlatıyor**, (Haz. Abdi İpekçi) Cem Kitabevi, İstanbul, 1968.
- İnönü, İsmet, **Hatıralar 2. Kitap**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.
- İsmet İnönü'ye Armağan**, (Yay. Haz. Rahmi Kumaş), Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları, Ankara, 1999.
- İnönü'den Anılar: “Özlemler”**, (Der. Sabri Babacan), Bilgi-Başarı Yayınları, İstanbul, 2005.
- Keleş, Erdoğan, **Sultan Abdülmecid'in Rumeli Seyahati**, Birleşik Yayınevi, Ankara, 2011.
- Koçak, Cemil, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, Yurt Yayınları, Ankara, 1986.
- Koçu, Reşat Ekrem, **Tarihimizde Garip Vakalar**, Varlık Yayınları, İstanbul, 3.bs., 1971.
- Melzig, Herbert, **İsmet İnönü: Millet ve İnsaniyet**, Kanaat Kitabevi, 1943.
- Millî Şef'in Söylev, Demeç ve Mesajları**, (Der. Kemal Kadri Kop), Akay Kitabevi, Ankara, 1945.

Mufassal Osmanlı Tarihi Cilt 6, Güven Yayınevi, İstanbul, 1972.

Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, (Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), IRCICA, İstanbul, 1994.

Önder, Mehmet, **Atatürk'le Adım Adım Türkiye**, Kültür Ofset Araştırma Yayınları, Ankara, 1984.

Özdemir, Hikmet, **Atatürk'ten Günümüze Cumhurbaşkanları Seçimleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007.

Renda, M. Abdülhalik, **Günlükler: 1920-1950**, (Yay. Haz. Aytaç Demirci-Sabri Sayarı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019.

Sertoğlu, Midhat, **Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi**, İskit Yayınevi, İstanbul, 1958.

Tokgöz, Erdinç, **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi: 1914-2011**, İmaj Kitabevi, Ankara, 2011.

Turan, Şerafettin, **İsmet İnönü: Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

Us, Asım, **Hatıra Notları 1930-1950: Atatürk, İnönü, İkinci Dünya Harbi ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri Hatıraları**, Vakıf Matbaası, İstanbul, 1966.

Sürelî Yayınlar

Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet

Tan

Ulus

Dergiler

Ülkü

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1938 yılında Batı Karadeniz'i kapsayan gezisi sırasında Karabük'te yapımı devam eden Demir-Çelik Fabrikası'nı da gezerek inşaat faaliyetleri hakkında yetkililerden bilgi almıştır. (Foto: İnönü Vakfı Arşivi)

Geldiği yer		Tlg. No.	Tarihi	Şifre Numarası	Gurubu	Açanın adı	
Kastamonu		729	9.12.938	Em. 1123	886	Tüzün	
Telgrafhaneye Gönderildiği	Tarih	Sa.	Da.	Telgrafhaneye aldığı	Tarih	Sa.	Da.
	9.12.938	10	32		9.12.938	11	15
Kaleme geldiği	Tarih	Sa.	Da.	Kalende açıldığı	Tarih	Sa.	Da.
	9.12.938	12	30		9.12.938	13	10

Dahiliye Vekâletine

Hafız
9-XII-938 H a y a t

Reisicumhursuz İsmet İnönü'nün seyahatleri hakkında 24 saatlik rapordur:

1 - Reisicumhursuz 8.12.938 günü saat 8 de Taşköprü kasabasına hareket ve 12,45 te Kastamonu merkezine avdet buyurmuşlardır.

2 - "45" kilometre mesafe dahilinde ve havanın sisli ve yağışlı olmasına göre yaptıkları seyahatler sıkıntısız ve sarsıntısız olarak pek rahat geçmiştir.

3 - Kaza heyeti, Ulu Şerhlerini hudutta istikbal etmişlerdir.

4 - Havanın sisli ve yağmurlu olmasına ve sabahın pek erken bulunmasına rağmen köylülerin güzergâh olan uzak mesafeleri düşünmeyerek kadın, erkek, yaya, çocuk, çocuk Ulu Şerhlerini görmek ve taziyelerini yapmak için yol üzerine döktükleri en büyük misafirlerine içten gelen bağlılık ve hürmetlerini evvelâ Germeç mevkiinde göstererek çok samimi tesahürat yapmışlardır.

5 - Germeç köyünden Taşköprü'ye kadar olan 18 kilometrelik bir mesafede adeta bir köylü zinciri halinde uzamıştır.

6 - Büyük misafirlerinin çok erken teyif edilmelerini haber alan kasaba ve kasabaya mücavir köylerin ikinci ve en kesif kitlesi kasaba methalinde toplanmıştır.

./.

030	10			12	12	15
-----	----	--	--	----	----	----

17-8

Cumhurbaşkanı İnönü'nün seyahatinin 24 saati hakkında Ankara'ya gönderilen rapor. (Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı)